

Materiale 1

Undersøger barnets aktive ordforråd på dansk inden for udvalgte områder. Ordene repræsenterer ting og begreber, som optræder i barnets hverdag og omverden. Materialet undersøger, hvor nuanceret barnets kendskab til de optrædende ord og begreber er. Barnet vises en række billeder og bliver bedt om at benævne, hvad billederne viser.

Materialet undersøger bl.a.:

- Nuancerne i barnets ordforråd (Ved et billede af en rose, siger barnet så 'blomst' eller det mere specifikke 'rose')
- Om barnet bruger det gængse udtryk eller småbørnsudtryk ('fugl' over for 'pip-fugl')
- Om barnet kender hyppigt optrædende tillægsord (stor, lille osv.)
- Om barnet sprogligt kan udtrykke forskellen på ental og flertal ('fugl' over for 'fugle')
- Om barnet kender hyppigt optrædende overbegreber 'bamse, bog, dukke' over for 'legetøj'.

Når barnet scorer M i materialet	Når barnet scorer S i materialet	Når barnet scorer F i materialet
<p>Barnet har i meget høj grad behov for at få udvidet sit ordforråd. De huller, barnet har, handler om alle eller næsten alle typer af sproglige områder. Barnet har brug for at lære ord for ting og begreber.</p> <p>Barnet vil typisk ikke stille spørgsmål til ordforrådet af sig selv og vil sjældent eller aldrig lave omskrivninger eller gætte på ord.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnet har på nogle områder et basis-ordforråd. Barnet har brug for at få flere nuancer i sit ordforråd, dvs. lære flere ord inden for relevante områder. Dette vil give barnet mulighed for både at kunne forstå og udtrykke sig mere præcist.</p> <p>Barnet vil typisk have svært ved at anvende både ental og flertal i sin sprogbrug og vil endnu ikke have forståelse for, at ord kan grupperes og betegnes af overbegreber.</p> <p>Barnet vil sandsynligvis ofte bruge omskrivninger; 'det er sådan en man bruger til...'. Hvis barnet bedes om at beskrive f.eks. et billede vil man ofte opleve, at barnet ikke kan beskrive med de præcise ord og i høj grad bruger ordene 'den', 'det' og 'der'.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnets ordforråd er kendetegnet ved en vis grad af nuancering. Barnet kan ofte bruge ental/flertal korrekt og kender de mest almindelige overbegreber.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>

Forslag til hvordan man kan arbejde med at styrke ordforrådet:

Størrelsen og nuanceringen af barnets ordforråd er en vigtig forudsætning for den øvrige sprogtilegnelse. Man har brug for ord for at kunne forstå andres ytringer, for at kunne danne sætninger, for at kunne lære at læse og meget mere. For et barn med dansk som andetsprog er der endvidere det faktum, at barnet møder ord på begge sine sprog. De to sprog er knyttet til forskellige sammenhænge, og dette har

indflydelse på, hvad det er for nogen ord, barnet møder hhv. i hjemmet og f.eks. i daginstitution eller skole. Dette stiller krav til både barnets forældre og de professionelle, der omgiver barnet. De skal være opmærksomme på at stille så mange ord som muligt 'til rådighed' for barnet og gøre en indsats for, at barnet kan ord for den samme ting eller det samme begreb på begge sine sprog.

Man kan f.eks.:

- Overvej hvordan man svarer barnet, når det henvender sig. Spørger barnet 'Hvor er den man klipper med?' er der stor forskel på at svare: 'Den er der' eller 'saksen ligger på den øverste hylde i reolen'.
- Lade barnet opleve nye ord med så mange sanser som muligt. Barnet skal ikke kun se og høre, det skal også lugte, smage og føle – så sidder ordene bedre fast i hukommelsen.
- Hjælpe barnet med at opbygge hierarkier af over- og underbegreber. Snakker man om blomster er det en god idé at snakke om navne på specifikke blomster. Snakker man om æbler, pærer mv. er det en god idé også at snakke om, at de alle er frugter. Tag udgangspunkt i de ting, barnet har interesse for.
- Sørge for at arbejde med de samme ord og områder i en periode. Gentagelse styrker barnets ordforråd.
- Have fokus på alle ordklasserne. Ordforrådet består ikke kun af navneord – for at kunne danne sætninger har man også brug for at kende ord for handlinger (udsagnsord), beskrivende ord (tillægsord), ord der knytter ytringer sammen (bindeord) osv. osv.
- Tænke over at udtrykke sig præcist. Sig ikke altid 'stol', fordi du tror barnet ikke kender ord som 'kontorstol' og 'lænestol' – giv i stedet barnet mulighed for at lære nuancerne.
- Lade barnet lege med ord. Opdele sammensatte ord (tand-børste), sætte ord sammen så de danner ny betydning (skrive-bord) osv.
- Synliggøre, fremhæve og eksplicite sproget/ordforrådet i faget: Hvis du som lærer skal bearbejde tekst med eleverne og udvikle elevernes tekster, kan du fx finde tekstens sproglige kendetegn og markere dem. Forbindere (bindeord) har fx en vigtig funktion i alle tekster – spot de forbindere, der optræder mange gange i den pågældende tekst og fokuser på dem (fx "derefter", "desuden", "nemlig"...). Som lærer kan du også overveje, hvad der kan volde problemer i en tekst – er det primært det videns relaterede sprog, "abstrakte" ord, lange sætninger eller nominaliseringer, der gør sproget abstrakt og distanceret?
- Finde øvelser (parvis, i grupper og hver for sig), hvor eleverne eksplicit træner netop det ordforråd, du vil fremhæve.

Barnet skal opleve det sjovt og meningsfuldt at indgå i aktiviteterne – så tag udgangspunkt i barnets styrker og interesser!

Materiale 2

Barnet bliver bedt om ordret at gentage sætninger, som bliver længere og længere og dermed også grammatisk mere komplekse. Får barnet 10 point, kan det gentage en sætning med et relevant indhold på 10 stavelser, 13 point = 13 stavelser osv. Materialet siger noget om, hvorvidt barnet kan afkode sætningernes indhold. Jo længere end sætning er, jo mere afhængig er man af at kunne forstå indholdet, når man skal gentage ordret. Materialet fortæller også noget om, hvor fortrolig barnet er med forskellige sætningstyper og bøjningsformer på dansk.

Materialet undersøger bl.a.:

- Hvor mange informationer barnet kan huske og gengive ad gangen
- Hvor langt barnet er i forhold til sin tilegnelse af bøjningsformer og sætningsopbygning
- Om barnet har en god sprogforståelse på dansk

Når barnet scorer M i materialet	Når barnet scorer S i materialet	Når barnet scorer F i materialet
<p>Barnet kan kun gentage sætninger med relativt få stavelser. Barnet er endnu kun i starten af sin dansksproglige tilegnelse. Dette vil typisk også komme til udtryk ved, at barnets sproglige forståelse generelt endnu ikke er så stor.</p> <p>Barnet vil typisk forstå korte og faste sætningskonstruktioner, som det møder ofte i sin hverdag i forbindelse med rutiner, f.eks. spisning eller leg på legepladsen.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnet kan gentage relativt lange sætninger. Barnets sprogtilegnelse og sprogforståelse på dansk er godt på vej.</p> <p>Barnet vil i mindre grad kunne gengive sætningers nuancer, f.eks. 'småord' som biord og tillægsord og hvorvidt sætningen optræder i en anden tid end nutid.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnet kan gentage længere sætninger.</p> <p>Barnet vil ofte også kunne gengive sætningers nuancer og har dermed en god fornemmelse af forskellige sætningstyper samt en god sprogforståelse.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>

Forslag til hvordan man kan arbejde med barnets kendskab til forskellige sætningstyper og bøjningsformer:

Man modtager mange informationer i sin hverdag. Når man går i daginstitution og skole er der ofte mange kollektive beskeder, og her kan det være rigtig svært at få det fulde udbytte af dagens aktiviteter, hvis budskabet formuleres på en måde, man ikke kender. Det er derfor nødvendigt som voksen at tænke over, hvordan man leverer sine informationer, og om nogle børn har brug for andre formuleringer, gentagelser eller lignende. Et barn, der ofte kun reagerer på én af informationerne i en lang sætning, kan formentlig endnu ikke holde styr på flere sproglige oplysninger ad gangen. Det er vigtigt at lave forskellige aktiviteter, der stimulerer børnenes sprogtilegnelse inden for de områder, hvor der er behov for det.

Man kan f.eks.:

- Arbejde med dialogisk læsning, hvor barnet inddrages aktivt i fortællingen. Her møder barnet forskellige sætninger, som efterfølgende kan gentages ved f.eks. at lave quizzer om bogens indhold. Spørgsmålene i quizzen formuleres på forskellige måder.
- Sammen (gen)fortælle en historie vha. tegninger, konkrete o.lign. Hermed sikres gentagelse og barnets forskellige sanser inddrages.
- Lave små teaterstykker med replikker. Her skal man lære de forskellige replikker udenad og møder på den måde den samme sætning flere gange.
- Lave lege, hvor man beskriver en genstand eller hvor andre skal gætte, hvad det er, man beskriver. 'Bolden er grøn' eller 'den er grøn og rund, og man kan bruge den til at spille med.' Barnet, der beskriver, øver sig i at lave forskellige sætningstyper af forskellig længde, og de øvrige deltagere får arbejdet med at lytte og forstå.

Barnet skal opleve det sjovt og meningsfuldt at indgå i aktiviteterne – så tag udgangspunkt i barnets styrker og interesser!

Materiale 3		
<p>Undersøger hvor komplekse sætningskonstruktioner barnet kan forstå. Barnet præsenteres for et fotografi, hvorpå der foregår forskellige ting. Der læses en række udsagn op for barnet, og barnet skal så pege på det rigtige sted på fotografiet ('hvor er', 'kan du finde' osv.). Udsagnene er af forskellig længde og grammatisk kompleksitet.</p> <p>Materialet undersøger bl.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Barnets forståelse af spørgende sætninger med f.eks. 'hvem', 'hvad' og 'hvor'. - Barnets forståelse af relativsætninger, dvs. sætninger med 'som' og 'der' (f.eks. 'drengen, som sidder i bilen'). - Hvor mange informationer barnet kan holde styr på ad gangen, dvs. om barnet kan afkode flere informationer fra en sætning og derefter via sin sprogforståelse kan finde frem til, hvilken eller hvilke informationer, der er mest relevante. - Barnets forståelse af forholdsord, f.eks. 'foran', 'bagved' og 'ved siden af'. 		
Når barnet scorer M i materialet	Når barnet scorer S i materialet	Når barnet scorer F i materialet
<p>Barnet forstår og bruger primært simple og korte sætninger. Barnet forstår måske ikke sætninger i andre tider end nutid og har stor brug for, at det, der snakkes om, understøttes på anden vis, f.eks. gennem visualisering. Barnet vil sandsynligvis have svært ved at få forståelse ved at spørge, idet barnet vil have svært ved at afkode hvilken del af en sætning, det ikke forstår.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnet forstår nogle sætningskonstruktioner. Det kan dog knibe med de mere komplekse af slagsen.</p> <p>Barnet vil sandsynligvis stille spørgsmål, når der er en sætning, det ikke forstår. Man bør derfor prioritere en grundig forklaring. Man bør ligeledes arbejde med sætninger ved at snakke om de ord, de består af og på den måde gøre det nemmere for barnet at finde netop det element i sætningen, som det er svært at forstå.</p> <p>Der bør fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>	<p>Barnet forstår ofte relativt komplekse sætningskonstruktioner. Det er dog fortsat vigtigt at være opmærksom på, at barnet møder mange forskelligartede sætningstyper af forskellig sværhedsgrad og længde i sin hverdag.</p> <p>Der bør fortsat fokuseres på alle de områder, som materialet undersøger (se ovenfor).</p>

Forslag til hvordan man kan arbejde med at styrke barnets forståelse af forskellige sætningskonstruktioner:

Forståelsen af forskellige sætningskonstruktioner er en vigtig del af sprogforståelsen. Det er vigtigt at kunne skelne mellem om man bliver stillet et spørgsmål eller får en oplysning – der er forskel på 'manden er træ' og 'er manden træ?', selvom der faktisk kun er byttet om på sætningens to første ord. I skolen kan barnet møde forskellige slags sætninger i forskellige fag. F.eks. optræder der mange passivsætninger i matematikken; 'de to tal lægges sammen', og her kan det være uklart hvem der egentlig skal gøre det. Det er også vigtigt at vide, hvordan man henvender sig til andre. Barnet hører måske ofte 'tag din jakke på', 'sæt dig på stolen' og lignende. Hvis barnet henvender sig på samme måde til en voksen, vil det måske blive taget ilde op. Som voksen skal man derfor sørge for, at barnet møder og lærer at bruge så mange sætningstyper som muligt.

Man kan f.eks.:

- Lave små lege, hvor barnet møder en bestemt sætningstype. Spørgsmålslege – hvor mange piger og hvor mange drenge er vi på stuen/i klassen? Lege med 'ordrer'/sætninger i bydeform – f.eks. 'Kongens efterfølger', hvor man skiftes til at sige, hvad de andre skal gøre. Den voksne starter og lader efterfølgende børnene gå videre, så de selv får prøvet at bruge sætningstyperne.
- Lave lege, hvor barnet skal afslutte den voksnes eller et andet barns sætning. Her får man en fornemmelse af, om barnet har forståelse for, hvordan forskellige former for sætninger er bygget op.
- Arbejde meget med oplæsning, gerne dialogisk. Bøgerne udvælges efter hvilke slags sætninger, de indeholder. F.eks. kan en bog med mange spørgsmål give anledning til, at man selv stiller spørgsmål om det, der foregår i bogen.

Barnet skal opleve det sjovt og meningsfuldt at indgå i aktiviteterne – så tag udgangspunkt i barnets styrker og interesser!